

Prof.dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka i glavni i odgovorni urednik časopisa Defendologija i Sociološki diskurs

**SPORT U FUNKCIJI IZGRADNJE KULTURE LJUDSKIH PRAVA KOD
MLADIH U BOSNI I HERCEGOVINI**

Ljudska prava nemoguće je ostvarivati bez osnovnog preduslova, a taj je da građani uopšte poznaju ljudska prava i okvire demokratskog društva u kojem se ta prava ostvaruju i razvijaju. Posebnu pažnju je potrebno posvetiti obrazovanju mladih za ljudska prava, ne samo zato što je to važno za društvo, već i zbog činjenice da sami mladi ljudi imaju pozitivan stav i imaju koristi od aktivnosti na kojima je ovaj pogled i osvrt zasnovan. Naime, obrazovanjem o ljudskim pravima se treba težiti izgradnji kulture u kojoj se ljudska prava poštuju. Svrha istraživanja je pružiti relevantne pokazatelje učinka sistemskog obrazovanja kroz sport, školstvo i druge aktivnosti na izgradnju kulture ljudskih prava kod mladih u Bosni i Hercegovini. Zanemarivanje obrazovanja o ljudskim pravima i promovisanja kulture ljudskih prava među mladima značajna je prepreka izgradnji demokratske političke kulture u Bosni i Hercegovini. Obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava bi trebali biti jedna od najvažnijih zadaća osnovnog obrazovanja. Sa njime bi trebalo krenuti što ranije u obrazovnom sistemu. Svakako da bi važnu ulogu trebalo da imaju i sportske institucije i organizacije, jer se sport pokazao kao veoma moćno sredstvo u promociji tolerancije, nediskriminacije i borbi protiv govora mržnje, a zarad prevazilaženja predrasuda i stereotipa. U perspektivi koja je okrenuta budućnosti, ljudska prava mogu biti platforma za izgradnju zajedničkih pogleda na zajedničke društvene probleme i izazove, i ponovnu izgradnju povjerenja između različitih etničkih grupa i kultura. Ljudska prava utiču na svaki aspekt našeg života. Kršenje ljudskih prava

leži u korijenu većine današnjih problema u svijetu: nasilja, siromaštva, globalizacije, ugrožavanja životne sredine, ekonomske nejednakosti i bezakonja. Svakako, ne treba izostaviti ratove i sukobe koji su nerijetko znali potresati i naše prostore. U prošlosti bili smo svjedoci kraha kolonijalizma, komunizma i genocida u nekim dijelovima svijeta, dok se značajna pažnja posvećuje pravima manjina i žena. Ipak, ljudska prava se ne poštuju na isti način u Evropi i u drugim dijelovima svijeta. Kršenje ljudskih prava i dalje je veoma prisutno, a ljudima njihova osnovna prava i dalje uskraćena. Države zapadnog Balkana na svom putu ka evropskoj integraciji moraju sa punom odgovornošću prihvatiti međunarodni pravac koji podrazumijeva poštovanje ljudskih prava. Ove teme su u značajnoj vezi sa ljudskim pravima, a obrazovanjem o ljudskim pravima se teži izgradnji kulture u kojoj se ljudska prava poštuju. U procesu učenja o ljudskim pravima i građanskom obrazovanju za demokratiju važno je bez nametanja uticati na stvaranje “zdravih” vrijednosti demokratskog društva. Jedan od najvećih nedostataka u dosadašnjem demokratskom razvoju Bosne i Hercegovine upravo je potpuno zanemarivanje obrazovanja o ljudskim pravima od strane političkih i obrazovnih vlasti. Takvo zanemarivanje promovisanja kulture ljudskih prava među mladima značajna je prepreka izgradnji demokratske političke kulture. Mladi su društvena skupina čija je integracija u društvo uvijek obilježena specifičnim problemima na koje i oni i društvo u različitim socio-istorijskim periodima različito reaguju. Istodobno, mladi su onaj segment populacije koji predstavlja nužan resurs za opstanak i razvoj svakog društva. Proces integrisanja mladih u društvo označava ih kao jednu od najdinamičnijih društvenih skupina, zbog čega su uvijek intrigantan predmet istraživanja. Prioritet istraživanja jeste i treba da bude promovisanje sporta kao instrumenta za širenje pozitivnih vrijednosti i značajnog kanala komunikacije sa mladima. Iako sport nije opšte priznat kao ljudsko pravo, bavljenje sportom i način na koji se ono podržava imaju uticaja i na ljudska prava. U različitim prilikama sport

se može upotrijebiti kao sredstvo za promociju ljudskih prava, ali i za njihovo kršenje. Sport zaista može biti moćno sredstvo u promociji tolerancije, nediskriminacije i borbi protiv govora mržnje. Glavni poticaj za istraživanje leži u činjenici da obrazovanje o ljudskim pravima mladih na nivou školstva i sporta mlađih uzrasnih kategorija u Bosni i Hercegovini nije temeljno i sistemski vrednovano. Stoga je svrha istraživanja u ovoj oblasti pružiti relevantne pokazatelje učinka sistemskog obrazovanja kroz sport, školstvo i druge aktivnosti na izgradnju kulture ljudskih prava kod mladih u Bosni i Hercegovini. Globalizacija veoma bitno utiče na zaštitu i poštovanje ljudskih prava i sloboda. Ona je proces za koji se često pogrešno vjeruje da je čisto ekonomske prirode. Međutim, to je multidimenzionalni proces u kojem ključnu ulogu takođe igraju i etika, moralna načela i ljudska prava. Države više nisu isključivi i jedini priznati akter međunarodnog sistema, sada je tu i niz ostalih subjekata. Zbog procesa globalizacije subjekti poput međunarodnih i regionalnih organizacija, nevladinih organizacija, ali i globalno građansko društvo dobijaju sve istaknutije mjesto u međunarodnim odnosima temeljem povećanih sloboda i mogućnosti svojeg djelovanja. Poštivanje ljudskih prava je od izuzetne važnosti za postizanje globalnih prioriteta mira, razvoja i demokratije. Čini se da, u današnje vrijeme, zaista postoji globalni konsenzus o ljudskim pravima kao univerzalnim, neodvojivim, međuzavisnim i povezanim. Ovakav univerzalan koncept ljudskih prava su prihvatile skoro sve države i društva bez obzira na istorijske, kulturne, ideološke, ekonomske i druge razlike. S kršenjem ljudskih prava u svjetskim razmjerima suočeni smo svakodnevno. Jurišić (1999) navodi, da sve dok države bjelodano krše prava vlastitih građana, vlade i narodi ostalih država ne samo da imaju pravo već i svojevrsnu odgovornost zahtijevati njihovo poštovanje. Taj osjećaj međunarodne odgovornosti svakodnevno raste upravo zahvaljujući procesu globalizacije. Svakako da su stvari poput obrazovanja, putovanja i novih načina komunikacije unaprijedile razumijevanje između ljudi i proširile saznanja o ljudskim

pravima širom svijeta. Ljudska prava nemoguće je ostvarivati bez osnovnog preduslova, a taj je da građani uopšte poznaju ljudska prava i okvire demokratskog društva u kojem se ta prava ostvaruju i razvijaju. Stoga su brojni međunarodni dokumenti ljudskih prava, na koje su se obavezale države modernog svijeta, pa tako i Bosna i Hercegovina, neprovedivi bez osvještenih i informisanih građana. Posebnu pažnju je potrebno posvetiti obrazovanju mladih za ljudska prava, ne samo zato što je to važno za društvo, već i zbog činjenice da sami mladi ljudi imaju pozitivan stav i imaju koristi od aktivnosti na kojima je ovaj pogled i osvrt zasnovan. Savremena društva, a naročito omladinska populacija, sve su više suočeni sa procesom “socijalne isključenosti” zbog vjerskih, etničkih i nacionalnih razlika, kao i usljed nedostatka, a i pogodnosti, sve veće globalizacije. Obrazovanje za ljudska prava bavi se ovim važnim pitanjima i može biti od pomoći u razumijevanju drugačijih percepcija, vjerovanja, stavova i vrijednosti u modernom multikulturalnom društvu. Obrazovanje o ljudskim pravima neodvojivo je od šireg konteksta odgoja i obrazovanja za vrijednosti na kojima počiva demokratsko društvo. Takvo obrazovanje treba obuhvatati sve dobne skupine i sve nivoe obrazovanja te valja imati na umu da je neodvojivo od principa kontinuiranog i cjeloživotnog učenja. Načini provedbe ovog tipa obrazovanja u različitim obrazovnim sistemima razlikuju se, kao što postoje i različiti nazivi za isti ili sličan sadržaj. U tradiciji je zapadnoevropske i američke literature izraz Civic Education – građansko obrazovanje, dok se u posljednje vrijeme prema terminologiji koju uvodi Vijeće Evrope koristi termin Education for Democratic Citizenship and Human Rights – obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava. Pored ovakvog formalnog tipa obrazovanja koje se proteže kroz obrazovni sistem od osnovne škole do univerziteta, sve bitniju ulogu dobija i neformalno obrazovanje. Ono se provodi kroz mnoge omladinske organizacije, a zasnovano je na principima dobrovoljnosti i dostupnosti svima (u idealnom slučaju). Svakako, bitno je i informalno obrazovanje

koje svaki pojedinac stiče putem različitih vaspitno-obrazovnih uticaja iz sopstvenog okruženja i iskustava iz svakodnevnog života (porodice, medija, posla, igre itd.). Formalno, neformalno i informalno obrazovanje se međusobno dopunjuju i zajednički daju veći doprinos procesu cjeloživotnog učenja. Uostalom, u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima u članu 26. stoji da “obrazovanje treba biti usmjereno ka potpunom razvoju ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da unapređuje razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim ili vjerskim grupama, kao i djelatnost Ujedinjenih nacija za održanje mira”.